šurfuose, kur nebuvo didelių XX a. suardymų, stratigrafija panaši. Po viršutine kultūrinio sluoksnio dalimi su permaišytais XIX–XX a. datuojamais radiniais ir po supustyto balto smėlio sluoksniu aptinkamas tamsiai pilko smėlio sluoksnis. Jame radinių aptikta šurfuose 3 ir 5. ***Šurfe 3*** po viršutine kultūrinio sluoksnio dalimi, datuojama XX a., ir supustyto smėlio sluoksniu 90–95 cm gylyje aptiktas 45–60 cm storio tamsiai pilko smėlio sluoksnis, datuojamas XVII a. – XVIII a. pradžia. Šiame sluoksnyje aptikta švininė kulka ir buitinės keramikos šukių. ***Šurfe 5*** po supustyto smėlio sluoksniu 1,25–1,3 m gylyje aptiktas 20–30 cm storio tamsiai pilko smėlio sluoksnis, datuojamas XVI–XVII a. Jame rasta buitinės keramikos šukių. Šurfuose 1, 2, 6 tamsiai pilko smėlio sluoksnyje radinių neaptikta. Šurfuose 7, 8, 10, 11 tamsiai pilko smėlio sluoksnis rastas geologiniu grąžtu, todėl neaišku, ar šiuose šurfuose yra archeologinių radinių. Šurfuose 4, 9 rasti XX a. suardymai.

The investigations in Palanga

In 2019, 5 trenches (a total of 105.6 m^2) and 11 test pits (19 m^2) were excavated and 10 areas surveyed (roughly 351 m^2) at the site of new heating mains in Palanga (Fig. 1). The stratigraphy at all of the excavated locations was very similar: under the upper part of the cultural layer, which dates to the 19th–20th centuries, and an aeolian layer of white sand, a layer of dark grey sand was found at a depth of 0.85–2.15 m. This layer is the old aeolian topsoil, which was the ground's surface in the 16th – early 18th centuries. The investigation revealed a 17th – early 18th-century well (Fig. 3), storage pits, postholes, and pottery (Fig. 2).

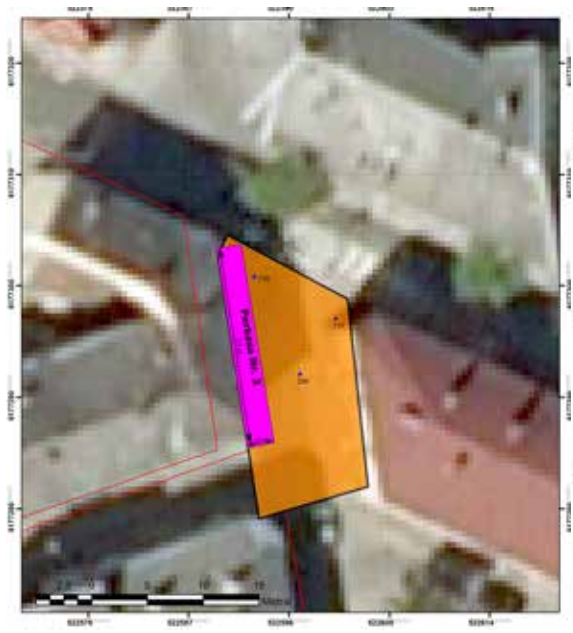
PANEVĖŽYS

Dovilas Petrulis

Tyrimai Respublikos gatvėje ir Laisvės aikštėje

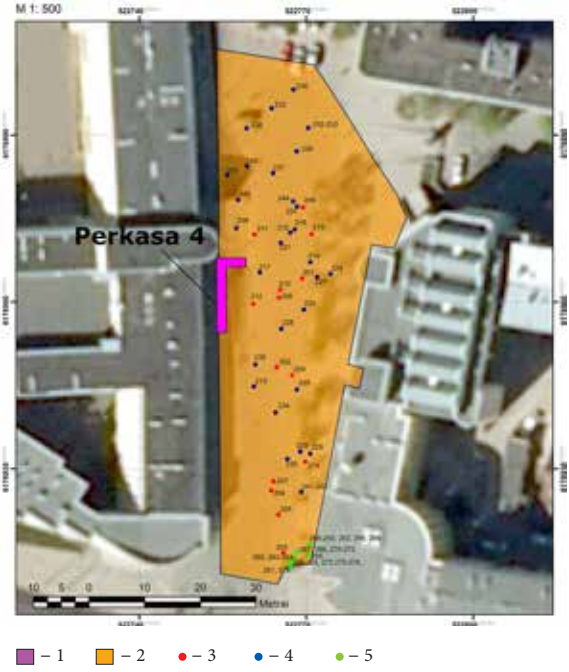
2019–2020 m. Panevėžio centrinėje dalyje, Respublikos gatvėje ir Laisvės aikštėje, vykdant viešųjų erdvių tvarkymo darbus, atlikti detalieji archeologiniai tyrimai. Respublikos gatvėje 2019 m. ištirta perkasa 3 (bendras plotas 27 m^2), Laisvės aikštės PV dalyje ištirta perkasa 4 (bendras plotas 40 m^2). Bendrai žvalgytas 2350 m^2 plotas (1, 2 pav.). Archeologiniai tyrinėjimai Panevėžio miesto istorinėje dalyje, Respublikos gatvėje ir Laisvės aikštėje bei jos prieigose vyko nuo 2007 m. *(ATL 2007 metais*, 2008, p. 368–370; *ATL 2008 metais*, 2009; p. 369–371; *ATL 2013 metais*, 2014, p. 507; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 547).

Perkasoje 3 nustatyti 2 kultūrinių sluoksnių horizontai (3 pav.). Viršutinis – pilkų žemių su smėliu ir smulkiomis griuvenomis XIX a. II pusės – XX a. pradžios kultūrinis sluoksnis buvo 20–35 cm storio. 21–38 cm gylyje rastos 2 monetos (Rusijos 1874 m. 2 kapeikos ir XIX a. poluška (?)), žiestų keraminių indų šukių, koklių fragmentų, pašto plombų. Nuo 38–40 cm gylio fiksuotas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios akmeninis grindinys. Išlikęs grindinys atidengtas 3,5x1,5 m plotyje. Grindinys klotas iš smulkių įvairaus dydžio tankiai sudėtų lauko neskaldytų akmenų. Perkasos centrinėje dalyje 25–45 cm gylyje tamsiai pilkų žemių su moliu sluoksnyje išryškėjo degėsių sluoksnis ir atsidengė viršutiniai pamatų akmenys. Ties Š perkasos dalimi 30–65 cm gylyje fiksuota lauko akmenų eilė, kuri jungėsi į vientisą pamatų

1 pav. Tyrimų Respublikos gatvėje situacinis planas: 1 – perkasos 3 vieta; 2 – žvalgymų vieta; 3 – radimvietės. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation on Respublikos Street: 1 – location of trench 3; 2 – surveyed area; 3 – find spots

2 pav. Tyrimų Laisvės aikštėje situacinis planas: 1 – perkasos 4 vieta; 2 – žvalgymų vieta; 3 – monetų radimvietės; 4 – metalinių dirbinių radimvietės; 5 – koklių, buitinės keramikos ir stiklinių indų radimvietės. D. Petrulio brėž.

Fig. 2. Situation plan of the investigation in Laisvės Square: 1 – location of trench 4; 2 – surveyed area; 3 – coin find spots; 4 – metal artefact find spots; 5 – stove tile, household pottery, and glass vessel find spots

3 pav. Perkasoje 3 atidengti XVIII–XIX a. grindiniai ir pamatų fragmentai iš ŠV. D. Petrulio nuotr.

Fig. 3. 18th–19th-century paving and foundation fragments unearthed in trench 3, as seen from the NW

struktūrą. Apatinis XVIII a. – XIX a. pradžios kultūrinis sluoksnis su smulkiomis statybinėmis plytų griuvenomis ir priemoliu buvo 35–40 cm storio. 40–65 cm gylyje rasta keraminių indų šukių, gyvulių kaulų, koklių fragmentų. 65–78 cm gylyje atidengtas gerai išlikęs XVIII a. akmeninis grindinys ir pamatai iš lauko akmenų. Nustatyta, kad grindinys klotas iš įvai-

raus dydžio neskaldytų akmenų (didesnieji akmenys 23x15x10, 22x17x17, 20x21x9 cm) 12 cm aukščio intervale (H_{abs} 56,53–56,66 m). Ties perkasos centrine vieta šalia grindinio 25–45 cm gylyje atidengti buvusio XVIII a. – XIX a. pradžios 2,6 m ilgio, 75 cm pločio, 40–50 cm storio pastato pamatai, orientuoti P–Š kryptimis. Šalia jų 48–75 cm gylyje rasta daug žiestų keraminių indų šukių, koklių fragmentų, stiklinių indų šukių. 62 cm gylyje rasta XIX a. pašto plomba su herbu ir įrašu: „ПОНЕВЕЖСКИЙ ПОЧТА КОНТОР“ (4 pav.). Tarp grindinio akmenų 81 cm gylyje rasta XVII a.

4 pav. Perkasoje 3 rasta XIX a. pašto plomba su įrašu „ПОНЕВЕЖСКИЙ ПОЧТА КОНТОР“. D. Petrulio nuotr.

Fig. 4. A 19th-century postal seal discovered in trench 3 and bearing the inscription 'ПОНЕВЕЖСКИЙ ПОЧТА КОНТОР'

pabaiga datuojama žvaigždės tipo alavo lydinio segė. Įžemis perkasoje fiksuotas 67–118 cm gylyje.

Perkasoje 4 po XX a. 88 cm storio supiltiniais sluoksniais nustatytas 25–37 cm storio intensyvus XVII a. pabaigos – XVIII a. kultūrinis sluoksnis su radiniais. Šis tamsių žemių ir ryškaus juodžemio sluoksnis fiksuotas virš akmeninio grindinio ir po juo. Šiame sluoksnyje rasta XVII–XVIII a. būdingų radinių: titnaginis skiltuvas, spyna, moneta, arklių pasagų, pasagvinių, odinių drabužių detalių, stiklo šukių, keraminių žiestų indų šukių, koklių dalių, vinių, gyvulių kaulų. Nuo 99 cm gylio atidengtas gerai išlikęs XVII a. II pusės – XVIII a. gatvės akmeninis grindinys (5 pav.). Grindinio akmenys fiksuoti 99–112 cm gylyje (H_{abs} 55,70–55,57 m). Vietomis grindinio akmenys sudėti dviem sluoksniais. Viršuje kloti didesni (vidutinis dydis 40x20x16, 45x22x20, 32x18x18 cm), apačioje smulkesni (vidutinis dydis 15x10x9,

5 pav. Perkasoje 4 atidengtas XVII a. II pusės – XVIII a. akmeninis grindinys iš ŠV. D. Petrulio nuotr.

Fig. 5. Second half of the 17th–18th-century stone paving unearthed in trench 4, as seen from the NW

0 2 cm

6 pav. XVI–XIX a. monetos: 1 – Žygimanto Senojo 1511 m. pusgrašis, LDK; 2 – 1/12 talerio, Bistum Franz Arnold von Meternich, 1713 m., Ispanija; 3 – 1 grivenikas, 1790 m., Rusija; 4 – 2 kapeikos, 1800 m., Rusija; 5 – 2 kapeikos, 1837 m., Rusija. D. Petrulio brėž.

Fig. 6. 16th–19th-century coins: 1 – Sigismund I the Old, 1511, halfgroat, GDL; 2 – 1/12 thaler, Bistum Franz Arnold von Metternich, 1713, Spain; 3 – 1 grivna, 1790, Russia; 4 – 2 kopeks, 1800, Russia; 5 – 2 kopeks, 1837, Russia

13x11x8, 10x8x6 cm) akmenys. Dalis akmenų fiksuoti skirtingame lygyje: vieni išlindę ir atsikišę, kiti sudėti tankiau ir suglausti šonais. Grindinio akmenys sudėti plokštesnėmis pusėmis į viršų. Netolygią akmenų padėtį galėjo lemti gruntinis vanduo, temperatūrų skirtumai, viršutinių sluoksnių formavimo darbai. Nustatyta, kad grindinio akmenys rišti pilkų žemių ir smėlio sluoksniu. Grindinys klotas ant molio ir priemolio pagrindo. Galima teigti, kad viena iš centrinių miesto vietų (dabar Laisvės aikštės PV dalis), buvusi Ramygalos gatvės Š dalis, nuo XVII a. II a. pusės buvo grįsta akmenimis. Grindinys eksploatuotas ilgą laiką: tvarkytas, perklotas, nes skiriasi akmenų dydžiai, surišimo technika. Įžemis – vientisas molio sluoksnis, fiksuotas 1,38 m gylyje.

Žvalgymai atlikti Respublikos gatvėje, tarp Birutės ir Vasario 16-osios gatvių, bendrame trapecijos formos 150 m^2 plote. Po asfaltu atidengtas gerai išlikęs XX a. I pusės gatvės akmeninis grindinys. Nustatyta, kad jis klotas iš įvairaus dydžio skaldytų akmenų stačiais kampais (28x25x10, 20x20x7, 20x12x2 cm) vientisame aukštyje (H_{abs} 57,05–52,14 m). Žemės nukastos iki 50 cm projektinio gylio. Nustatytas 15 cm storio XVIII–XIX a. kultūrinis sluoksnis, fiksuoti XX a. perkasti sluoksniai. Rasti 3 radiniai: dvi monetos, šovinio šratas.

Žvalgymai Laisvės aikštės P dalyje buvo atlikti nuo Vilniaus gatvės važiuojamosios dalies iki mašinų stovėjimo aikštelės Š dalies, esančios tarp Laisvės aikštės 20 ir 17 pastatų, bendrame 2200 m^2 plote. Visame plote buvo nuimtos betoninės trinkelės. Po jomis fiksuotas plonas iki 5–10 cm žvyro ir skaldos sluoksnis. Žvalgyto ploto Š dalyje nuo 15–20 cm gylio atidengtas akmeninis XX a. I pusės grindinys 50 m^2 plote. Palei R teritorijos pakraštį, šalia banko ir teismo rūmų pastatų, 4–5 m pločio, 70 m ilgio atkarpoje iki 50 cm gylio fiksuotos betoninių klombų liekanos, XX a. perkasti žvyro ir smėlio sluoksniai. Žvalgytos teritorijos centrinėje ir V dalyse iki 50–70 cm gylio fiksuoti priemolio, vietomis su pilkomis žemėmis ir žvyru sluoksniai. Tamsiai pilkų žemių dėmių vietose fiksuotos pavienės molinių plytų griuvenos. Visi radiniai surinkti 45–90 cm gylyje. Dalis jų neinforma-

tyvūs, archeologinės vertės neturintys (XX a. metaliniai dirbiniai ir jų fragmentai, statybinės atliekos). Žvalgytoje teritorijoje rasti 78 informatyvūs radiniai. Monetų grupę sudaro XVI–XIX a. cirkuliavę pinigai. Seniausia kaldinta moneta – Žygimanto Senojo (1506–1548) sidabrinis 1511 m. pusgrašis. Žvalgytos teritorijos P dalyje, tarp Panevėžio savivaldybės ir banko pastatų rasta sidabrinė moneta – Ispanijos 1713 m. 1/12 talerio dalis, *Bistum Franz Arnold von Meternich* (1704–1718) (6 pav.). Metalinių dirbinių grupę sudarė aprangos detalės (juostinis žiedas, sagos), papuošalai, pašto plombos, šovinių šratai, buities įrankiai ir jų detalės, pasagos. Atskirą radinių grupę sudarė koklių, keraminių ir stiklinių indų šukės. Šie radiniai rasti ties aikštės PV kampu, kurio vietoje nustatytas 15 cm storio XVII–XIX a. pažeistas kultūrinis sluoksnis. Tirta iki 90 cm gylio nuo esamo paviršiaus.

The investigation on Respublikos Street and in Laisvės Square

In 2019, two trenches were excavated in Panevėžys: a 27 m² trench on Respublikos Street and a 40 m² trench in the SW part of Laisvės Square, and a total of 2350 m² were surveyed (Figs. 1, 2). Two cultural layer horizons were identified in the trench on Respublikos Street (Fig. 3). The upper from the second half of the 19th – early 20th century was 20–35 cm thick and contained stone paving from the late 19th – early 20th century. The lower, 18th – early 19th-century one was 35–40 cm thick and contained 18th-century stone paving and a fieldstone foundation. Finds characteristic of the late 17th–19th centuries: a brooch, coins, a postal seal (Fig. 4), a belt buckle, glass shards, sherds of thrown ceramic vessels, stove tile fragments, a pellet, nails, and animal bones, were discovered in the trench.

The trench excavated in Laisvės Square revealed a rich, 25–37 cm thick, late 17th–18th-century cultural layer with finds, well preserved second half of the 17th–18th-century stone street paving (Fig. 5), and finds characteristic of the 17th–18th centuries: a flint striker, a lock, a coin, horseshoes, horseshoe nails, leather clothing elements, glass shards, sherds of hand thrown ceramic vessels, stove tile fragments, nails, and animal bones. Sterile soil was reached in the trench at a depth of 1.38–1.61 m.

A 15 cm thick, 18th–19th-century cultural layer and layers disturbed by digging in the 20th century were identified during the field survey in Respublikos Street. First half of the 20th-century stone paving was unearthed in the surveyed area in Laisvės Square. Part of a 15 cm thick, 17th–19th-century damaged cultural layer was identified in the SW corner of the square. In the rest of the investigated area, layers disturbed by digging in the 20th century and fill layers were recorded to a depth of 90 cm. 16th–19th-century finds were discovered: coins (Fig. 6), ornaments (a small medal, a ring), shotgun pellets, postal seals, a small weight, a small medal, buttons, horseshoes, a candlestick base, and sherds of hand thrown ceramic vessels.

Dovilas Petrulis

Žvalgomieji tyrimai Panevėžyje

2019–2020 m. Panevėžio miesto istorinėje dalyje (UK 31872), Laisvės aikštėje ir jos prieigose, vykdant infrastruktūros ir aplinkos tvarkymo darbus, atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Laisvės aikštės teritorijoje, Povilo Plechavičiaus skvere, Elektros, Klaipėdos, Respublikos, Vasario 16-osios gatvėse ištirtas 51 šurfas ir 2 perkasos, iš viso 134,88 m² plotas. Archeologiniai tyrinėjimai Panevėžio miesto